

YOSHLARDA VATANPARVARLIK RUHINI SHAKILLANISHINING PSIXOLOGIK JIHATLARI.

Mirzayeva Zebiniso Karimovna

Oriental Universiteti 2-bosqich magistranti

Annotatsiya. Ushbu maqolada yoshlar orasida vatanparvarlik ruhining shakllanish jarayoni psixologik nuqtai nazardan tahlil qilingan. Unda yoshlarning milliy identifikatsiyasi, ijtimoiy muhit, oilaviy tarbiya, ta'lim tizimi va ommaviy axborot vositalarining psixologik ta'siri yoritiladi. Shuningdek, vatanparvarlikni shakllantiruvchi motivatsion omillar – o'zlikni anglash, tarixiy xotira, ijtimoiy mas'uliyat, fuqarolik pozitsiyasi, emotsional bog'liqlik va ijobiy namunalar roli o'rganilgan.

Kalit so'zlar. Vatanparvarlik, yosh psixologiyasi, milliy identitet, fuqarolik ong, ijtimoiy mas'uliyat, motivatsiya, psixologik ta'sir, tarixiy xotira, tarbiya, vatanparvarlik ruhini shakllantirish, emotsional bog'liqlik, ijtimoiylashuv, ma'naviy-axloqiy tarbiya.

Global axborot oqimi keskin kuchaygan, g'oyaviy raqobat, madaniy aralashuv va virtual muhitning ta'siri tobora ortib borayotgan bugungi kunda yoshlarning ongida **vatanparvarlik ruhini shakllantirish** jamiyat taraqqiyoti va milliy xavfsizlikning eng muhim omillaridan biriga aylandi. Yoshlar – jamiyatning eng harakatchan, g'oyaga tez beriluvchi, ijtimoiy ta'sirlarga sezgir qatlamidir. Shuning uchun ularning ruhiyati, qadriyatlari va milliy o'zlikni anglash darajasi jamiyat barqarorligiga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

Psixologik tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, yoshlar davrida shaxsning ijtimoiy identiteti, qaysi guruhga mansubligi, o'zligini anglash jarayoni eng faol kechadi. Aynan shu bosqichda milliy g'urur va o'zlikni anglash shakllanadi, ijtimoiy qadriyatlarga munosabat barqarorlashadi, yurtga sodiqlik hissi tarkib topadi.

Bugungi kunda yoshlar internet, ijtimoiy tarmoqlar, global madaniyat ta'sirida turli mafkuraviy oqimlar bilan to'qnash kelmoqda. Bu jarayonda ularning ruhiyati, dunyoqarashi va qadriyat tizimida tafovutlar yuzaga kelishi mumkin. Shu bois vatanparvarlikni psixologik jihatdan o'rganish va uni shakllantirish mexanizmlarini ilmiy asoslash dolzarb masalaga aylandi.

O'zbekistonning modernizatsiya jarayonlari, Yangi O'zbekiston konsepsiyasida yoshlar masalasi, xususan, ularning vatanparvarlik ruhini mustahkamlash ustuvor vazifa sifatida belgilangan. Davlat siyosatida yoshlarning

milliy g'ururini oshirish, tarixiy xotirasini mustahkamlash, jamiyatga foydali bo'lish motivatsiyasini kuchaytirish kabi yo'nalishlar alohida ahamiyat kasb etmoqda.

Ushbu mavzuning dolzarbligi shundan iboratki, vatanparvarlikning shakllanishi faqat tarbiyaviy omil emas, balki **chuqur psixologik jarayondir**. Yoshlar ongida Vatanga sadoqat, ijtimoiy mas'uliyat, fidoyilik, milliy o'zlikni anglash, tarixiy xotiraga hurmat kabi tuyg'ularning mustahkam bo'lishi ma'naviy barqarorlik, milliy xavfsizlik, ijtimoiy mushtaraklik, jamiyatning intellektual rivoji uchun muhim ahamiyatga ega.

Shu bois, yoshlar psixologiyasida vatanparvarlikni o'rganish, uning shakllanish mexanizmlarini aniqlash, rivojlantiruvchi psixologik texnologiyalar ishlab chiqish — zamonaviy ilmiy va amaliy talablardan kelib chiqqan dolzarb vazifadir.

Vatanparvarlik hissi — bu shaxsning o'z Vatani, milliy qadriyatlari, tili, madaniyati va xalqiga nisbatan chuqur muhabbat, sadoqat va mas'uliyatni his etishidir. U nafaqat emosional bog'liqlik, balki ongli ravishda Vatan ravnaqi uchun xizmat qilishga intilish, ijtimoiy mas'uliyat va fuqarolik burchini ado etishni o'z ichiga oladi.

Psixologiyada vatanparvarlik quyidagi komponentlardan tashkil topadi:

1. **Emosional komponent** - bu yurtga bo'lgan mehr, faxr, g'urur, davlat ramzlarini ko'rganda paydo bo'ladigan ruhiy ko'tarinkilik, tarixiy voqealar va qahramonlar haqida eshitganda his qilinadigan hayajon bilan yuzaga keladi.

2. **Kognitiv komponent** - bu o'z xalqining tarixi, madaniyati, qadriyatlari haqida bilimga ega bo'lish, Vatan mustaqilligi, taraqqiyoti va xavfsizligi qanday ta'minlanishini tushunish, o'z rolini anglash — “Men bu jamiyatga nima qo'sha olaman?”

3. **Bixevioral (xatti-harakat) komponent** - bu Vatan manfaati uchun mehnat qilish, jamiyatda faol pozitsiya tutish, volontyorlik, ijtimoiy loyihalarda ishtirok etish, yurt sha'niga zarar yetkazuvchi xatti-harakatlardan tiyilishda ko'zga tashlanadi.

Vatanparvarlik ruhini shakllanishida milliy urf-odat, an'ana va ruh, ularda ilgari surilgan g'oyalar inson ruhiyatining shakllanishi, unda ma'naviy-axloqiy sifatlarni tarbiyalashga xizmat qiladi. Milliylikni belgilovchi omillardan biri urf-odat, an'ana va ruhdur. Shu sababli inson ham millat vakillaridan biri sifatida milliy urf-odat, an'ana va ruhni asrash, ularni yanada boyitish ijtimoiy psixologik zaruratga aylanib bormoqda. O'z navbatida milliy urf-odat, an'ana va ruh g'oyalarining millat ravnaqi, insoniyat taraqqiyotiga xizmat qilishi bilan faxrlanish o'smirlarning e'tiqod va vatanparvarlik ruhiga ega bo'lishlarini ta'minlaydi.

O'quv-tarbiyaviy ishlarni tashkil etishda yoshlarni milliy urf-odat, an'ana va ruhni asrash, ularni boyitish uchun harakat qila olish ko'nikmalarini tarbiyalashga e'tiborni qaratish maqsadga muvofiq. Ishlab chiqarish va ijod sohalarida samarali faoliyat yuritayotgan zamona qahramonlarini o'smir-yoshlarga tanishtirishga alohida e'tibor qaratish va bu yo'lda faollik ko'rsatish. O'smirlarda shaxsiy manfaatlarini jamoa manfaatidan yuqori qo'ymaslik, jamiyat va millat oldidagi insoniy burchlarini to'laqonli anglashlari, xalq baxt-saodati hamda yurt farovonligi yo'lida mehnat qilishga intilishlari erishish uchun psixologik va pedagogik sharoit yaratish. O'smir-yoshlar o'rtasida vatanparvarlik g'oyalarini targ'ib etuvchi qiziqarli tadbirlarning keng ko'lam va yuksak saviyada tashkil etish an'anasini qayta tiklash. Yoshlarda vatanparvarlik ruhini shakllantirishning psixologik-pedagogik va falsafiy jihatlarini yaxlit holda o'rganilishiga erishish, mazkur jarayonni tashkil etishning samarali yo'llari, omillari va vositalarini yetarli darajada o'rganish. Demak, o'smir-yoshlarda vatanparvarlik ruhiga ega bo'lishlarini ta'minlashda va bu jarayonni yaxlit tashkil etish, unda har bir samarali omildan maqsadli foydalanish, imkoniyatlarni ko'ra olish va ularning samaradorligini baholash muhim ahamiyatga ega.

Yoshlar ongida vatanparvarlik hissining shakllanishi — bu murakkab, ko'p omillarga tayanadigan psixologik va ijtimoiy jarayondir. Mazkur jarayon oiladagi tarbiya, ta'lim muassasalari, ijtimoiy muhit, tarixiy xotira, milliy qadriyatlar, shuningdek, zamonaviy media ta'siri orqali izchil rivojlanib boradi. Vatanparvarlik shunchaki hissiy kechinma emas, balki shaxsning o'z jamiyatiga mas'uliyatli munosabati, fuqarolik pozitsiyasi, ijtimoiy faolligi va yurt ravnaqi uchun amaliy harakatlarida namoyon bo'ladigan kompleks sifatidir.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, yoshlar orasida barqaror vatanparvarlik ruhini shakllantirish uchun, avvalo, milliy identitetni mustahkamlash, tarixiy merosni chuqur anglash, shaxsiy mas'uliyat va ijtimoiy faol pozitsiyani qo'llab-quvvatlash zarur. Ta'lim tizimi va pedagogik jarayonlar esa bu jarayonning asosiy psixologik tayanch nuqtasini tashkil etadi. Bundan tashqari, yoshlarning ijobiy tajribalar, namunali shaxslar, volontyorlik faoliyati va jamoaviy loyihalar orqali Vatan bilan emotsional va ma'naviy bog'lanishini kuchaytirish katta ahamiyatga ega.

Umuman olganda, vatanparvarlik hissining shakllanishi nafaqat yoshlarni komil inson sifatida tarbiyalashga, balki jamiyat barqarorligi, davlat rivoji va millatning kelajak avlodlariga yuksak ma'naviy meros qoldirishga xizmat qiladi. Shu bois yoshlar ongida vatanparvarlik ruhini rivojlantirish bugungi ta'lim va tarbiya tizimining eng muhim vazifalaridan biridir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati.

1. Mirzaxmedov Sh. M. (2022). Talabalarni harbiy-vatanparvarlik ruhida tarbiyalashning ustuvor shakllari. Central Asian Academic Journal of Scientific Research, 2 (6), 467-477.
2. Mo'minov M. (2022). Yoshlarni vatanparvarlik ruhida tarbiyalash masalalari. Oriental Art and Culture, 3 (2), 734-740.
3. Sharipov M. (2024). Yoshlarni harbiy vatanparvarlik ruhida tarbiyalashda sinfdan tashqari ishlar. Ilmiy taraqqiyot, №2, 169-179.

